

Maturantova zpověď.

... Každý mi asi dá za pravdu, že jeden z takových důležitých životních mezníků je maturita. Aspoň pro mě byla. Když sem zaslech verdikt čtyřčlenný komise, v čele se soudruhem *Ze shora* nebo *Vod pracujících*, vedle kerýho seděl školní ředitel nebo jeho zástupce (to už si nepamatuju) a třídní, že sem ji složil, vznes sem se asi půl metru nad zem a setrval tam několik dnů. V průběhu toho setrvání dotknul sem se hvězd (obzvlášť Jižního kříže), koupal se v Mlýčny dráze (na adama, pač tam nikdo jinej nebyl), a Slunce, považte, *lidizlatý*, to Slunce, kerý je matkou všech matek (teda babičkou) a zároveň stvořitelkou a živitelkou zemskýho života, mi nabídlo tykání. To je, co? A po těhle výšinách sem pak chodil Libercem, vznášel se nad Gottwaldákem, lítal nad chodníkem v Pražský a divil se, že mi vostatní neuhejba z cesty. Copak vo to uhejbání, ale voni si vůbec ničeho nevšimli. Chodili kolem, jako bysem tam nebyl, jako bysem neměl v kapse čerstvý maturitní vysvědčení, jako bysem se právě nestal dospělým, když sem s úspěchem prolez u zkoušky dospělosti. Vono jim to bylo úplně fuk, šlapali po chodnících sem a tam, čučeli do auslágů, stáli čtvrtkový fronty na knihy, každodenní na cokoliv a vybraná kasta s klidem Angličana navštěvovala Večerní univerzitu marxizmu-leninizmu, aby načerpáním třídní ideologie upevňovala svý pracovní postavení v národních podnikách. Neboť soustružník, kerej neovládá to jedině správný učení, soustruží kapitalistickým způsobem, teda zpátečnický a proto stoprocentně špatně, vyrábí samý zmetky, kerý stejně musej ótékáři (technici v oddělení technický kontroly) uznávat za IA kvalitu, pač jinak by nebyl splněnej plán a nenaplněný socialistický závazky by dílně dělaly nehoráznou vostudu. Vo těch ótékářích vím svoje, takže si to nevymejšlím. Jejich vobavy vo jejich prémie sem zažil coby prázdninovej brigádník (asi po druhým járu) v hánychovským Liazu, kde sem kontroloval správný rozměry a tolerance klikovejch hřidelů do nákladáků a do bedny správnejch kusů sem dal tak každěj pátej, než sem byl usměrněnej k těm správnejm náhledům.

Vysoká zmetkovitost ochuzuje naše národní hospodářství o mnohamilionové hodnoty. Její hlavní příčina tkíví v nedodržování technologické kázně – v nedostatku státní disciplíny.

Ze zprávy ÚV KSČ X. sjezdu KSČ, 11. června 1954.

Anebo..., co takovej účetní. Když se dokázal po absolvování tý Večerní univerzity podívat ze správnejch pozic na sloupce má dáti a dal, přiblížil svý pracoviště k vytouženému cíli, teda k tomu, kam směřovala celá naše společnost, neb, bude-li každěj z křemene, bude celej národ z *kádrů*. A mě to štvalo. Teda ten soustružník ne. A mě to míchlo. Ten účetní už vůbec ne. Ale v tý nevšimavosti až přehlíživosti mýho okolí sem cejtil vobrovskou nespravedlnost. Ale to bylo taky jediný, co sem moh cejtit. Dělat proti tomu něco? Třeba se postavit na radniční schody a vykřikovat na celej Benešák: „Helejte, *lidizlatý*, já sem udělal maturu, voceňte to! Paní, pane, soudružko, soudruhu (nehodící se škrtněte), aspoň uznałym pohledem a pokejváním hlavy, vod včerejška sem už chytřej!“, nešlo, pač sem v podstatě introvert a nerad se výrazně prezentuju před veřejností a taky by to mohlo bejt pokládáný za nějakou provokaci, kerá se neslučovala se zásadama socialistickýho soužití, a do Pastýřský se mi nechtělo....

IX. sjezd strany položil důraz na uskutečňování školní výchovy v socialistickém duchu a na výchovu novém inteligence pocházející z lidu a vyzbrojené socialistickou ideologií.

Ze zprávy ÚV KSČ X. sjezdu KSČ, 11. června 1954.

Matura je, jak sem pravil, důležitěj životní krok. Nebo mezník, vono je to ale jedno. Řek bych, že přímo veledůležitěj. Tak vele..., že si to skoro nikdo, teda ten, co ji nemá, nedokáže ani představit. Proto taky, než se k ní dospěje, to pár let trvá. V mým případě roky čtyry: první jár, druhej jár, třetí a závěrečnej, teda čtvrtěj. A všechny na Vyšší průmyslový škole strojní, kerá se za protektorátu a možná eště dřív jmenovala Štátsgeverbešüle (Staatsgewerbeschule), a ze kerý na nás eště zbyly v knihkupectví naproti sešity s německejma nápisama a čtverečkovanejma stránkama, kerý byly (teda ty čtverečky) vytištěný vodotiskem a my je tam kupovali (ty sešity), pač to byly ceněný pomůcky pro strojnický kreslení, v kerým nás nutili malovat (rejsovat) strojnický součásti vod ruky, a pouze s pomocí čtverečků – kerý byly vidět jen proti světlu – vypadaly ty malůvky k něčemu. Aspoň u mě, kerej sem malovat vůbec neuměl (kdysi dávno jen koně, teda koňskou hlavu z levýho profilu bez těla, když s tělem, tak se celek koni nepodobal), natož rejsovat. Někerý moji spolužáci na tom byli líp, pač základy strojařiny měli zažitý: byli vyučený v nějakým oboru a technickým kreslením už prošli.

První rok sem strávil v lavici třídy M1b a vostatní pod zkratkou Kb. Teda K2b, K3b atakdale. Co znamenalo to *ka* sem nikdy nevypátral. Stejně to dopadlo i s písmenem *em*. Ale v době našich študií bylo všechno jaksi utajený. To víte, padesátý léta byly roky tvrdýho třídního boje a **agenti zahnívající buržoázie** šmejdili všude. Dyť i libereckej okres neměl kvůli nim na autácích žádný LI nebo LB, ale nějaký neutrální OS. Možná něco jako Okres na Severu, aby případný **azb** museli hádat, vo kerej jde. Vono je to dneska skoro stejný, myslím s těma autákama, ne s agentama, ty maj počítače a přes net si zjistěj, co budou chtít. Proč musej mít jablonečáci na značce velký L, když nejsou z Liberce, ví jenom pánbů a autoři tohohle vejmyslu. Zato malý *béčko* u označení třídy bylo jasný: furt sme byli druhá kláda ve stejným ročníku. Ta první nesla označení malý *a*. Ale to jste doufám pochopili sami, protože tohle psaní budou číst (kéž by!) jen samí inteligentní lidi.

První járy průmký mi daly pořádně zabrat. Já absolutně netechnickej typ, kerej se na svý vytoužený povolání – profesionální voják - nedostal jenom díky nepříznivejm okolnostem v jedenapadesátým (otec, divizní generál pozdějc generálporučík, byl vyhozenej z armády ze dne na den), sem měl život průmyslováka dost složitej. Deškripce, technický kreslení, základy strojírenství, různý ty mechaniky a jiný vodborný předměty byly nepřátelský šiky, se kerejma sem bojoval za vydatný pomoci dědečka, původním povoláním inženýr - civilní geometr, kerý vykonával ještě než vovedš do první světový, a po kerý se stal vojenským profíkem – brigádním generálem. Ale dopadlo to dobře, neb *veni, vidí, vici* neplatilo jen ve starým Římě, ale dalo se, s vynaložením obzvláštního úsilí, aplikovat i na mý študentský léta.

Na konci druhýho járu sem byl postavenej před určitý dilema. Musel sem se rozhodovat, kerým směrem se dál vydám. Jesli zůstanu u klasický strojařiny technologickýho typu, nebo jesli se ze mě v budoucnu stane konstruktér. Jelikož sem nenáviděl rovnovážný diagramy oceli s křivkama uhlíku a tavby ve vysokejch pecích nebo konvertorech, přihlásil sem se do konstrukční větve. Musím říct, že k podivu mýho třídního, kerej ve mně nadějnýho konstruktéra asi neviděl. Svým rozhodnutím sem ho překvapil. Von sice nic moc neřikal, pod svým tmavým baretem, kerej nesundával ani při vyučování a

pod svým vysoce vyvinutým bambulovitým nosem se tak nějak škodolibě usmíval, a určitě si myslel, že proti gustu žádnéj dišputát, a ty, holenku, jednou poznáš, co to je pojídat konstruktérskéj chlebiček. Byl to zajímavěj člověk. Trochu tělesně postiženej, jednu nohu kratší, a když stál na stupínku na tý delší, v pracovním plášti a baretu, aby pozdravil třídu obligátním pozdravem: nazdar souzi, kerej rychle zadrmlolil, aby už to měl za sebou, přičemž kratší komíhal v luftě, vypadal neodolatelně. Říkalo se mu Macek a to prej proto, že když ještě učil na učňáku a jednou zkoušel hoblování, jako jednu z technologií vobrábění dřeva, tak položil otázku, aby mu někdo vymenoval druhy hoblíků. A zkoušenej začal jmenovat: hladík, klopač, rovnač, tvarový hoblíky a *ten velkej*, páč si zrovna nemoh vzpomenout na správnej název. Načež pan učitel, doposud žádnéj Macek, ho vopravil slovama:

„Neříkej ten velkej, ale říkej mi *macek!*“

Jak jedoduše se dá přijít k přezdívce, páč učňovská mládež je škodolibá a středoškolská kromě toho eště uctívá tradici.

Macek byl precizák, nevodpustil nikomu nic a docela ambiciozní. Vo tom svědčí, že se stal asákem na vejšce a při tom na starý kolena dálkově vyštudoval a dostal titul inženýra. Shodou okolností promoval ve stejným roce jako já.

My sme měli za kantory, v někerejch případech, docela povedený týpky. Tím jim nechci nadávat, nebo je shazovat, to teda určitě ne, to bysem si k učitelskéj autoritám, kerý nás řádně vybavily do života praktickýho teoretickéjma znalostma, vůbec nedovolil, páč maj těžký a vodpovědný povolání, ale von každej byl ňakej originál.

Vemte si třeba takovýho Svát'u. Učil nás mechaniku. Do třídy vešel rychlým, ale přesto velice důstojným krokem, po začátku vyučování, teda dlouho po zvonění, a postavil se na stupínek a zahrnul nás slovama:

„Tož“, vzhledem k tomuhle krajovýmu slůvku soudím, že Svát'a byl asi Moravák, „ tož soudruzi, musíte mi to zpoždění prominout, měl sem ministerstvo na drátě.“

Jaký ministerstvo sme se nikdy nedověděli. Zřejmě bylo důležitý, aspoň pro něho. Nakonec však i pro nás, páč se pětačtyřecetiminutová hodina vo nějakou tu minuty příjemně zkrátila. Před touhle často se vopakující větou si rozepnul sako, vetknul palce za kšandy a zhoup se v kolenou. Na liberecký vejšce si pak vysloužil titul *docent Roleta*. Za co nevím, páč tam učil jen hydrodynamiku a vodní stroje.

Nebo Emsa. Teda von se menoval jinak, ale my mu říkali Emsa. To byl totiž jeho voblíbeněj výraz místo dlouhýho elektromotorická síla, kerej tak často používal, až se stal pro jeho vosobnost charakteristickej. Kdybyste mě přizabíli, co vlastně ta emsa představovala v elektrikářským životě, tak vám nevodpovím, páč i přes častý vopakování ze strany soudruha učitele (jeden čas i zástupce ředitele) se mi pojem vykouril z hlavy.

Tak tenhle Emsa byl velice činorodej. Z vyučovací hodiny nepropás na rozdíl vod Svátí ani minutu. Projevil se vtevřením dveří. Ještě držel kliku v ruce a už rozdával úkoly. Za rychlýho pochodu vod dveří ke katedře stačil zadat otázku:

„Představte si T...“

T. byl jeden ze spolužáků, kerej seděl někde přede mnou v lavicích u vokna.

„... že jste závodním energetikem a vypadl vám při první směně transformátor. Co byste dělal, abyste zajistil chod závodu?“

Nebo tak ňák podobně, ale v podstatě takhle.

Křenda, jmenoval se trochu jinak, tohleto byla přezdívka, byl elegán. Spíš než elegán možná takovej ušlechtilěj šlechtickej typ. Vobličej v čelních partiích široký, pak se zužující k bradě, špinavě nahnědlý vlasy sčesaný dozadu s náznakem vysoko posazený pěšinky, výrazný kouty, neposedná patka k levýmu uchu a tmavej pracovní plášť sem tam máznutej křídou, prostě matematickej genius. Plášť byl všeobecně takovej průmyslováckej kroj. Nosil ho kdekdo, vod učitelů v dílnách přes studenty až po seriózní kantory. Křenda se vyznačoval decentním chováním, jeho vystupování, projev měly úroveň. Nebyl žádnéj křikloun, dycky se snažil všechno zvládnout tichým hlasem, což se mu většinou, kupodivu, dařilo. Autoritu měl. Do třídy doslova vtančil lehkým krokem vídeňskýho valčíku ze břehů modrýho Dunaje, jen Štrauzova hudba chyběla, vobloženej trojúhelníkama a kružítka, takovej celej rozevlátej, jako kdyby byl připraveněj každým vokamžikem zamávat učebnima pomůckama, vznýst se a poletovat mezi lavicema a ze shora shlížet milostivým pohledem na přítomný žactvo. Povinnej úvodní dobovej pozdrav vodbejval s nonšalancí jemu vlastní, někdy mávnutím rukou, abychom se posadili, a

když někdo něco neuměl, nasadil takovej zvláštní výraz ve obličejí - něco jako trpitelský grimasy Krista visícího na kříži postavenýho na Golgotě uprostřed dvou dalších křížů s nákejma lumpama - smíchanej s pohrdavým úšklebkem samotnýho d'ábla, kerej zrovna v baráku na Karláku svádí Fausta k nepravostem.

Učil matiku a deškrpci a byl příčinou, že sem pak v prvním járu na vejšce matiku zvládal levou zadní. S deškrpcí se mu to už ale nepodařilo, páč deskriptivní zobrazování, pokud se teješ průniků přímek různějma rovinama nebo, nedej bože, průnikový křivky prostorovejch těles konstruovaný ve třech průmětnách, stály dycky vysoko nad mojí představivostí. Vo pochopení krás deškrpce sem byl sudičkama vychuzenej, páč vony se mnou měly úplně jiný plány, než kam mě pouonorová doba šoupla. Na vejšce, kam Křenda z průmky přestoupil, působil pak jako asák pro totěž. Vono to bylo pro některý průmyslovácký kantory vůbec typický. Sotva založili v Liberci ve třiapadesátým vysokou školu, přešli z průmyslovky tam a pokračovali ve vzdělávání mládeže, ale samo, že na vyšší úrovni....

... Když po svatým tejdnu přišel první z rozhodujících dní, vstával sem ráno z postele a nebylo mi dvakrát do smíchu. V prostoru žalůdku se děly podivný věci. Kolem mejch střev se patrně usadilo hejno rozdivočelejch včel, snad tři sta vosumdesát jedna těch lesních, a najednou začly mávat křídla. Mý vnitřnosti se řádně rozvibrovaly, co jinýho jim taky zbejvalo, dyť tři sta vosumdesát jedna včel má dvojnásobnej počet křídel, a to už je nějaký energie, kerá z toho mávání vznikne, a klepaly se vo sto šest. Ostatní orgány skrytý v břišní dutině se nenechaly zahanbit a rychle podlehly interní davový psychóze. Byl to o hodně horší pocit, než s kerým sem nastupoval na maturitní písemky. Vono to bylo vlastně pochopitelný. Zatímco písemky sem si vodbejval v poměrným poklidu v houfu z vostatníma ve známým prostředí naší třídy, pod dohledem známýho kantora, popisováním čistýho papíru na daný téma, a ještě sem si moh z několika témat vohlášenějch rozhlasem vybrat to, kerý se mi zdálo nejpříjemnější a popustit uzdu svý fantazie, tady sem vočekával něco horšího. Sólovej vejstup před nákou komisí a jenom jednu votážku. Když budu mít šťastnou ruku a vytáhnu si, co znám, bude to fajn a vodejdu se štítem, když budu mít pech, položej mě na štít nohama napřed a

vodnesou až do zákulisí dějin. Tyhle moje úvahy měly reálnej základ. Řekněte mi, kerej študent jde na zkoušku a zná do poslední mrtě češtinu se všema jejíma záludnostma, nebo podrobnosti vo každým spisovateli a dokázal by správně rozebrat jeho dílo, kerý nikdy nečet a ani nečíst nehodlá, páč ho tenhle slavnej vůbec neoslovil? To bylo dycky to nejhorší. Když se češtinář zeptal na ty vobvyklý otázky, jako, co chtěl básník v první sloce

*V lese zahoukal výr
a smrk se zakymácel.
v kořenech,
až se komíny tovární, ty komíny čmoudící,
dřinu přinášející,
dechem rabů otrásly
v základech.*

vyjádřit, jakej to mělo sociální podtext a vliv na rozvoj dělnickýho hnutí na Kroměřížsku. Tohle sem přímo miloval. Dyť se po mně chtělo, abych viděl toho nočního dravce, jak se snáší z vejšky, z koruny staletýho smrku, v letu shazuje zralý šišky, kerý dopadaj na zem jako mana nebeská, a vrhá se k nohám předáka vykořisťovanejch podkrkonošskejch tkalců, kerý se sešli uprostřed hlubokejch hvozdů na lesní mýtině u kořene vonoho smrku, aby tam společně bojovali proti rostoucímu útlaku ze strany faktorů, kerý vodmítali přebírat hotovej tkalcovskej tovar, a táhlým, vopakovaným, hrůzu nahánějším houkáním podporuje jejich spravedlivej boj za spravedlivou věc. Říkám, tohle sem přímo miloval. Moje schopnost vyčíst něco podobnýho z úplně nevinnýho textu se totiž pohybovala daleko pod bodem mrazu. Snad u absolutní nuly. Holt sem žádnou fantazií neoplýval, natož tou sociální. Mně dalo práci představit si ve volný přírodě houkajícího výra, páč sem ho viděl jen v ZOO a to ještě jedním vokem, páč ptáci nikdy nebyli moje hobby. Ne, tak tohle sem vopravdu nikdy neuměl.

Jo..., skončil sem u toho podivnýho pocitu v mejch útrokách. Ani voblíbenou snídani (kakao a chleba s máslem, posolenej) sem do sebe nebyl schopnej nasoukat. Natož, abych šoupnul do aktovky dva krajíce, mezi kerejma bylo namazaný škvarkový sádlo, kam se při jeho tvorbě dala jemně nakrájená cibule a trocha mlíka, aby dostalo šmrnc a nepřipálilo se, a jabko, kerý mi dědeček přichystal na svačinu, přičemž všechno hygienicky zabalil do papírovýho pytlíku vod hladký mouky dvounulky. Prostě při pomyslení na jídlo se mi dělalo nevolno. Prej to je ale zdrevej stav. Způsobuje to nákej zvýšenej adrenalin, vo kerým sem tenkrát neměl páru, kerej je zárukou, že člověk ze sebe vydá víc, než do sebe nasoukal. Kéž by to byla pravda! Já sem ten svůj stav pokládal za nehoráznou a zdraví škodlivou trému, kerá ubírá sil a uzluje mozkový závity, čímž se stávaj neprůchodný. Teda směrem ven. Pomalu sem se voblíkal: košili, kravatu, kalhoty a sako. Když sem se prohlížel v zrcadle, jakej sem fešáckej maturant – zrcadlovej vobraz ukázal kluka jako po třídením flámu, bledýho až do šeda, s mrtvolnejma vočima bez jiskry, elánu a nadšení - zjistil sem, že se mi rozpáral rukáv. Čas na vopravu už nebyl, musel sem se převlíct do jinýho hávu. V podstatě sem měl jen dva vobleky, jeden takovej, kerýmu se říká maturitní nebo svatební a dává se taky do rakve, a druhej, na tancovačky, šitej pokud možný podle poslední módy. Závada se vobjevila na tom maturitním, tak sem si musel vzít ten druhej, kerej podle mínění starších nebyl pro takový účele dost dobrej: sako do flašky se širokým límcem, kalhoty – roury s desetimetrovejma manžetama. Boty sem si ale musel vzít normální, žádný maďary.

Hodil sem na sebe náhradní voblečení a mazal na tramvaj. Nased sem U Pekáren a vystupoval u průmký. Na týhle trati jezdila buď trojka až z Hánychova nebo čtyrka vod Vápenky. Prakticky sem dycky musel projet skoro celej Liberec. Nakráčel sem do třídy, kde už stálo několik podobnejch lidí jako já. Pak tu byli ty, co měli ústní maturu už za sebou z minulejch dnů. Rozdíl mezi těma dvěma skupinama nespočítal jen ve slavnostním voblečení jedněch.

Na pořadu byla maturitní zkouška z češtiny.

„Tak si pojd'te vytáhnout otázku!“

Přistoupil sem ke stolku s komisí a strčil ruku do plátěnýho pytlíku. Pořádně sem prohráb jeho vobsah – stejně to nemělo žádnýho cveka - a prstama vylovil kartičku s číslem. Chvilí sem ji držel pevně sevřenou v dlani a koukal se na komisi. Co mně v tenhle vokamžik proběhlo hlavou, se nedá vůbec vypsát slovy. Snad sem i vzýval všechny svatý, a ač sem vod šestačtyřcátýho z vůle tatínkovy bezvyznání, i samotnýho nejvyššího ze svatý trojice, páč von je trojjedinej a zahrnuje v sobě i ty dva vostatní: ducha svatýho a svýho syna Ježíše. Tak sem si zajistil potřebnou pomoc všech. Tři mouchy jednou ranou.

„Jaké číslo jste si vytáhl?“

Všechny ty dvě votázky mi zatím položil můj třídní, kerýmu sme říkali Děda. Normálně nám ve třídě tykal, ale coby součást komise vo posouzení dospělosti byl jinej, takovej skoro ouřední. Jeho přezdívka nebyla tak vedle mísy. Von totiž už svým věkem předčil všechny vostatní. Řek bych tak jednou. Vysokou školu študoval ještě za France Jozefa a za téhož panovníka získal inženýrskéj titul. Starý pán nás měl na kotle a podobný zařízení. Byl z tohohle voboru nabitéj teoretickejma a životníma zkušenostma, ale měkkej při jejich přenášení na další pokolení. Do třídy vstupoval s cigaretou, kerá mu ledabyle visela uprostřed rtů. S hlavou skloněnou, křepce šouravým krokem dospěl až ke katedře, a usedl na židli. Cigaretu zapaloval až po zápisu do třídní knihy. Nevím, jestli to byl nějaký rituál, aby hodina dobře proběhla, nebo tak činil z jinejch důvodů. Od katedry se pak zvedaly voblaka namodralýho kouře a my, kuřáci, tiše záviděli profesorovu svobodu a volnost a tím víc se těšili na přestávku, kerou, jak už sem jednou podotknul, sme většinou trávili na WC. Vykouření jednoho retka nějakou dobu trvá.

Tentokrát seděl na kraji komisního stolu Děda bez cigarety. Podivnej pohled, jakoby bylo něco v nepořádku. Říkal sem si, ty vole, to tě nesmí rozhodit!

„Tak, jaké máte číslo?“, ozvalo se opět z jeho úst, když sem stál před stolem a nic neříkal. Otevřu pomalu dlaň a sklopím voči. Na papírku se skvěla čtrnáctka. Nic mi to neříkalo.

„Čtrnáct, prosím,“ povídám přiškrceným hlasem. Ačkoliv sme maturitní votázky probírali, v tenhle vokamžik sem si nic nepamatoval. Čtrnáctka nebo dvacítko, všechno jedno. Hlavně, aby mi to sedlo.

„Říkáte čtrnáct?“

Děda přejížděl palcem přes sloupec s votázkama. Cejtíl sem, jak mi běží po zádech mráz a míchá se s potem, kerej se vyskytoval tamtéž. Voba mizely ve žlábkú svisle položeným pod vopaskem v zadní části těla.

„Aha, tady to je.“

Takový napínání nebylo z jeho strany fér. Co kdyby se mi mezitím něco stalo. Moh sem se

skácet, z přílišného napětí vomdlít nebo se zbláznit. Co by pak asi se mnou dělali?

„Čtrnáctka...“

Děda sáhnul vedle do štůsku podlouhlejch papírků.

„První otázka je Julius Fučík, druhá přehled vývoje českého jazyka.“

Na každým papírku byla jedna votázka z literatury, kdy se muselo komisi povídat co nejvíc vo vytaženým spisovateli, hlavně vo jeho angažovanosti v dělnickýh hnutí případně i v komunistický straně, teda, když tam byl, vo jeho díle a smyslu díla a dokázat praktickou ukázkou, že člověk něco vod toho dotýčného čet. Druhá byla z češtiny, jako z rodnýho jazyka, gramatika a tak. Převzal sem papírek a v hlavě měl dokonalý prázdno. Kdyby jenom prázdno, ale hluboký vákuum.

„Běžte se posadit ke stolečku a zpracujte si přípravu.“

Vzdaloval sem se vod komise jako bysem šel na popravu. Mozkový vozubený kola se pomalu dávaly do pohybu. Julius Fučík. Známe dva stejnýho jména. Ten muzikant asi maturitní komisi zajímat nebude. Kdo by taky chtěl něco angažovanýho slyšet vo vojenskýh kapelníkovi a skladateli, kerej se zabejval takovýh podřadnýh žánrem jako je dechovka! Určitě jde vo toho, co byl v zemi, kde zítra již znamená včera, a co psal reportáž ve stínu šibenice v nějaký cele na Pankráci, hned potom, co ho sváděl k nepravostem komisař Böhm při vejletě po Praze. Radši sem si přečet zadání. No, jasně, je to ten druhej Fučík. Usedám na židli a beru poznámkovej papír. Sakra, co vo něm vlastně vím? Vo tom Fučíkovi. Určitě sme ho probírali, páč takovej pokrokovej fenomén nemoh bejt ani na průmce vopomenutej. Fučík, Julius Fučík, komunistickej novinář, představitel marxistický levice, člen II. ilegálního ústředního vedení KSČ... profesor Horák... ve dvačtyřicátým zatčenej, odsouzenej a popravenej ve třičtyřicátým (kde?, na Pankráci...?). Jak tam tak sedím, pozvolna se mi dává do kupy celej jeho životopis. Hesla házím na papír, abych na něco nazapomněl. Fajn, mám to! A co je ta druhá votázka? Dívám se na papírek. Písmena mám před vočima nějak rozmazaný. Promnu si panenky,

každou jedním ukazovákem, a znova se zadívám na zadání. Pomalu ho čtu a začíná mě voblejvat nějaký horko. Venku se asi vroteplilo, říkám si, a teplej vzduch proudí sem do maturitní třídy v otevřeném oknem. Kdepak, *lidizlatý!* Vokna byly zavřeny, aby nás při přemejšlení na potítku náhodou nerušil nevhodnej zvuk. Třeba glajza, kerá tady v Lenince dělala docela velkej rachot. Vždyť některý vozy ještě pamatovaly starý Rakousko (Františka Josefa I.), slávu První republiky (tatička Masaryka) a *Heim ins Reich* Sudetáků (Konráda Henleina).

Přehled vývoje českýho jazyka! Kdo si takovou votázku pro průmyslováky vymyslel musel bejt skutečnej machr. Můj život praktickej v nějaký fabrice za rejsovacím prknem nebo na nějakým postu v provozu to vopravdu vobohatí. Naprosto nepostradatelná znalost, až budu soudruhům za druhejma prknama vykládat, aby při navrhování nejtovaný konstrukce pamatovali, že první fází vývoje češtiny byla čeština staročeská a tohle že trvalo vod třináctýho století do patnáctýho, až budu básnit vo krátkejch a dlouhejch nabodeničkách, pak jim vejpočet nejtů na stříh pude bezesporu líp. No, nic, nedá se svítit. Votázku mám na stole a teď s ní něco udělat musím. Prudce přemejšlím. Až se ze mě kouří. Kupodivu sem po tom Juldovi už skoro klidnej a můj *úhlednej* rukopis (měl sem s ním problémy u Macka) začíná plnit doposavad z poloviny popsanej papír: západoslovanskej jazyk – do jedenáctýho století staroslověňština (napadne mě, že tak asi mluvil svatej Václav se svou babičkou Ludmilou) a vůbec další věci, s kerejma vás nebudu zatěžovat, páč, jak sem už podotknul, pro život praktickej maj neskonale vobrovskéj význam. Abych tohle povídání vo něco zkrátil, řeknu rovnou, že sem před maturitní komisí z češtiny exeloval takovým způsobem, že mi šoupli na vysvědčení prospěch výbornej.

Už si celkem nepamatuju aranžmá maturitních zkoušek. Vod tý doby uběhlo pěknějch pár desetiletí a to nepočítám jednotlivý roky, početný dny ani nesčetný hodiny. Jedno je jistý. Před komisí, členové kerý se vobměňovali podle vodborností, sem eště udělal ruštinu, jedinej cizí jazyk, kerej byl ve fóru, páč byl ouředně nařízenej.

Ať žije mocný Sovětský svaz, záštita míru, demokracie a socialismu!

Ať žije slavná Komunistická strana Sovětského svazu, naše učitelka a zářný vzor!

Ze zprávy ÚV KSČ X. sjezdu KSČ, 11. června 1954.

Jiný jazyky se prakticky nevyučovaly. Když tak soukromě nebo jako značně nepovinněj předmět. Nachytejte ale v tý době vobyčejnýho študáka, kerej by se z lásky ke vzdělanosti nechal zapsat na takovou něminu nebo anglinu. Výjimky byly a těm do dneška závidím. Na druhý straně němina – to byl v poválečnejch létech jazyk, se kerým nechtěl nikdo mít nic společnýho. Protektorát, koncentráky, essesáci, gestapo, Pečkárna a všechny ty vejmysli nacistiskejch nadlidí byly eště furt dost živý.

Z ruštiny sem vyfasoval elektroduvnuju svárku (Электродувная сварка) a nepravidelný slovesa. Elektroduvnaja svárka v češtině znamená svařování elektrickým vobloukem, takže to celkem šlo. Horší byly nepravidelný slovesa, kerý vostatně dávaj zabrat študákům i v jinejch řečech. V souvislosti s nima se musím k něčemu přiznat. Kdybyste mě, *lidizlatý,* zavřeli do železný pany, nasadili španělský boty, natahovali na skřípec, polejvali horkým asfaltem, vobsypali peřím a na hlavu narazili trnovou korunu, existenci nepravidelnejch sloves v ruštině stejně zapřu. Nepamatuju si ani jedno takový sloveso a dokonce sem přesvědčenej, že v tomhle jazyce dneska prostě neexistuju. Tenkrát asi musely, když se z nich zkoušelo u matury. Von si je možná v tom pětapadesátým někdo vymyslel, aby si študáci vo takový slova a jejich časování ve všech možnejch časech (infinitiv, perfektum, plusquamperfektum) rozbíjeli svý nevinný papulinky. Možná, že jen díky nim sem byl klasifikovanej chvalitebně, páč vobloukový svařování, jak už sem řek, nebyl problém.

Maturu ze všeobecnejch předmětů sem měl teda za sebou. Ještě mě čekaly dvě zkoušky, a když je zmáknou, stanu se dospělým. Dva vodborný předměty. Voba se zabezvaly tématama, kerý do nás hustili ve třetím a čtvrtým járu a voba souvisely se specializací, kerou sem si vybral na závěr druhýho ročníku. Teda, tenkrát sem si vybral, jak už víte, konstrukční větev. Jak už to ale v životě bejvá, člověk míní a pánbů mění. Na začátku třetího járu, takhle hned v září, přišel do třídy náš třídní, postavil se na stupínek, mile se usmál a *mir nix dir nix* voznámil, že konstrukční větev se bude zabezvat textilníma strojema a textilníma technologií vůbec. Musím poznamenat, že tohle voznámení vzbudilo ve třídě všeobecný rozčarování, páč textil u pravověrnejch strojařů bylo něco míň než černochoch v Georgii před vobčanskou válkou v devatenáctým století. A že těch pravověrnejch bylo ve třídě fůra, si pište. To byl

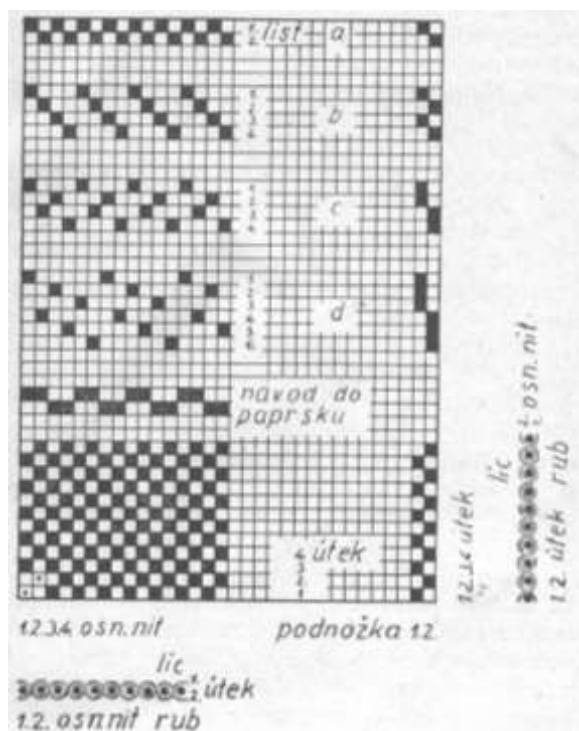
samej vyučenej nebo rozučenej strojní zámečník, nástrojař (ty se vobzvlášť počítali k vyšší kastě), soustružník a tak. Přiznám se, že mně vosobně to bylo šuma fuk. Textilní nebo jiný stroje, jakej je v tom rozdíl? V hloubi duše mi ale něco říkalo, že to nemusí bejt tak špatný, protože takovej kalkcovskej stav rozhodně není horizontální fréza a frézy mně k srdci vůbec nepřirostly, zvlášť, když sem je musel v dílnách vobsluhovat. Připadaly mi jako nějaký nemilosrdný dravci, když tak užvejkovály ty špony zalitý chladícím mlíkem a nechutně znečišťovaly pojízdněj stůl, kerej se pak musel důkladně do sucha vočišťovat.

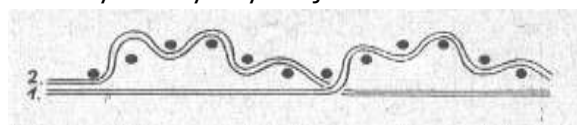
Při týhle práci sem si užil svoje a považte, *lidizlatý*, že sem byl dokonce při vobsluze frézy vyfotografovanej a uveřejněnej v deníku Krajskýho vejboru Komunistický strany Československa v Liberci, kraj Jana Švermy, zvaným Stráž severu, hned na čestným místě vedle vodznaku KSČ a pod proletářema, kerý se maj spojit, s popiskem, kerej jasně vymezoval moji roli při budování sociálizmu. Proč si mě tenkrát fotograf jako reprezentanta študenstva účinně pomáhajícího dělnický třídě vybral, ví už jen von sám. Možná se mu líbil můj neochvějněj údernicekej postoj, když sem se štětkou v ruce nahrazoval nefungující chladící systém dotčného stroje tak, že sem štětku čas vod času vnořil do nádoby s chladícím mlíkem a potřel součást i frézu, aby se proces vobrábění nenarušil a veledůležitá součást textilní mašiny nebyla tím pádem znehodnocená. Ale to už je dávnověk mejch strojařskech začátků, kerej se vyznačoval i tím, že ve slově *sociálizmus* se místo současného *zet* mohlo psát jen *es*. Pokrok se prostě zastavit nedá. Kdo by mýmu tvrzení nevěřil, tady je ten slavnej text, pro jistotu ještě z těch novin vopsanej, aby neunik pozornosti a já tak nepřišel vo svůj zaslouženej podíl v boji za naplnění zítřků. I když se to zdá neuvěřitelný, na fotce sem vopravdu já. Já před šedesáti létama. Fešák, ne? Panebože, jak von ten čas jenom letí!

Studenti Vyšší průmyslové školy v Liberci se stávají vydatnými pomocníky naší průmyslové výroby. Iniciativně se ujali zhotovení serie speciálních součástí pro textilní stroje, navržené zlepšovatelí soudruhý Felcmanem a Vodvárkou z liberecké Textilany. Svým činem ukazují vůli ještě více utužovat spolupráci s dělníky z průmyslových závodů a účinně pomáhat při budování socializmu v naší vlasti.

Prvním vodborným maturitním předmětem byla textilní technologie. Vytáh sem si docela fajn votážku: vazba tkanin a základní vazby a k tomu základy pletařství. V komisi seděl na slovo vzatej vodborník, externista, sám ředitel textilní průmky, jak von se jenom menoval, jo, soudruh Vrbenský, kerej tohle měl v malíčku. A proč taky ne, když to do nás ve čtvrtým járu hustil. Něco sem vo tkaninách věděl, dokonce i o jejich vazbách. Nevěříte? Snadno vás přesvědčím, ještě si pamatuju: plátňová vazba, krepový tkaniny, atlasový vazby, vazby vaflový a štrukový, atd atd. Stačí?

Počítám, že určitě. Páč jinak bych moh pokračovat, ale kdo by takový vodborný povídání pak vůbec čet. Ve svý každodenní praxi sem se setkal s vícero textilníma vazbama. Počítám, že jako každěj jinej. V paměti mně výrazně utkvěla ale jenom jedna. Vazba štruková. Z bavlněný látky s touhle vazbou, kerý se říkalo štruks, a používala se na pracovní obleky, mi maminka ušila docela módní bundu se širokým límcem a flaškovejma ramenama, takovou, jaká byla zrovna mezi mladejma žádaná, a roury, teda ouzký kalhoty s vysokejma záložkama.

Všechno šlo, až na kvalitu tý látky, páč se strašně mačkala (asi v textilu ještě neznali nemačkový úpravy) a já po krátký době vypadal jako roletovej povrch pouště, kerej vzniká následkem vanutí jednoho ze známějch pouštních větrů, buď chamsinu nebo samumu, ale taky širokka nebo ghibli. Obzvlášť v partiích kolen, loktů a vůbec tam, kde se musí člověk při svým přirozeným pohybu vohejbat. Přesto sem tenhle komplet nosil rád a ve

spojení s maďarama připadal sem si docela šik (podle dnešního in).

Plátnová vazba je nejjednodušší vazbou vůbec a má nejhustší křížování osnovních nití s útky. Její střída má pouze 2 osnovní niti a 2 útky...

Vazba štruková vytváří na tkanině vyvýšené proužky, jakási žebra a mezi nimi zářezy. Proužky vzniknou tím, že polovina útků leží v místě žebor volně, druhá polovina váže ve vazbě plátnové...

Abeceda tkalcovských vazeb díl I., Alois Polák, 1944.

Horší to bylo s tím základem pletarství, protože pletení mě vůbec nebavilo. Vobzvlášť z toho důvodu, že to byla v naší rodině dost voblíbená činnost, pletla maminka i babička a vobě tak rychle, že po jehlicích zůstávaly ve vzduchu jenom vobrazce vomezený krajníma polohama, což by mně vůbec nevadilo, byl to jejich džob, ale vadila mi moje vynucená účast při tomhle procesus. Musel sem asistovat při převijení přaden do klubíček. To teda byla vodporně hnusná práce. Představte si, lidizlatý, přadeno. To se prodávalo v galanteriích a nebylo to nic jinýho než kilometry příze navinutý tak, jako když motáte přes loket a dlaň elektrickéj kabel po ukončeným sekání elektrickou sekačkou. Ten smotek pak byl uprostřed zpevněnej proužkem papíru vomotaným kolem dokola a tím pádem tohle celý nebylo vhodný k pletení; prej by se to špatně vodvíjelo. A tak sem musel nastoupit já. Zvednout ruce jako k modlible, vzdálit je vod sebe a na natažený prsty pravice i levice si nechat navlíct to přadeno. A v týhle nepohodlý pozici ještě provádět s rukama takový kývavý pohyby, aby se příze dobře vodvíjela a maminka nebo babička mohly motat exelentní klubíčko. Tak tohle bylo teda vopravdu za trest. Ruce bolely a brzo uvadaly, což zavdalo příčinu k poznámkám, kerý znehodnocovaly moji součinnost a denuncovaly mě z lajdáctví. Někdy tyhle trable musel postoupit i dědeček, ale ten byl starší, bral to s nadhledem, mlčky vypouštěl z fajfky mraka kouře, páč už věděl, co život manželskej vobnáší.

Tak s takovouhle podvědomou averzí sem si přečet tu druhou votázku. Chvíli sem nemyslel na nic, potřeboval sem se voprostit vod předsudků. Kouk sem na hodinky, čas běžel jak splašenej kůň a v tom zaslechnu, že mám jít před komisi. Beru papíry, zvedám se a říkám si, průšvih, budeš vařit z vody. Dělán několik kroků vod potítka ke zkoušecímu stolu a najednou mě vosvítíl duch svatej. V hlavě se rozjasnilo, naskočila tvorba voček, pak tvorba plošnýho textilního výrobku vzájemným prolítáním jedný nitě (zátažný pleteniny) nebo soustavy osnovních nití (osnovní pleteniny). Vzpomněl sem si i na výrobu prýmků, tylů, krajek a já nevím na co ještě. A byl sem doma. Kupodivu to stačilo. Z technologie mám na vízu za jedna.

Textilní stroje se vyznamenaly. Na jednom vytaženém papírku byly zase dvě votázky. A vobě z přádelnictví. Pro nezasvěcence musím vysvětlit, že přádelnictví je takovej textilní vobor, kde se ze strašně tlustejch pramenů dělaj různě slabý příze, kerý se pak předkládaj do tkalcoven.

Příze je vláknenný útvar libovolné délky a tloušťky, získaný spřádáním krátkých vláken tak, že se tato během předení seskupí v určitém množství a pořádku vedle sebe a za sebou a vytvořený pramének vláken se zpevní v celek, který má určitou pevnost, podle vláknenné suroviny a stupně zakroucení. Vzhled a charakter příze závisí na způsobu předení.

Encyklopédie Universum 5

První votázka bylo takový vobecný povídání vo křídlovkách, teda vo mašinách, kde se pramen zeslabuje a zakrucuje votáčením zvláštního útvaru, kerej bych popsal jako takovej trojzubec, votočně uchycenej na prostředním zubu, ale ta druhá si žádala něco víc. Musel sem zabrousit do teorie předení, páč se na mně požadovalo vysvětlení tvorby balonu. Ne na křídlovkách, ale na prsténčákách, teda na prsténčovejch dopřádacích strojích. Teda, aby bylo jasno, nejednalo se vo balón jako takovej, teda míčudu, merunu nebo míč používanéj k rozličnejm míčovejch hrám jako je fotbal, basket nebo házená, ale vo fiktivní prostorovej útvar, kerej se jeví před vočima podobně, jako vobrazce při rychlým pohybu pletacích jehlic. Příze se při zeslabování a kroucení na prsténčákách votáčí vokolo pomyslný svislý osy takovou rychlostí, že před vočima pozorovatele vzniká klamnej vobraz v podobě šišoídu, kerej bysem přirovnal k rugbyový míčudě. No a ten, vlastně jeho tvorba a tvar, se řídí určitejma zákonama, neboť na niť působěj různý síly, kerý vznikaj při jejím vlastním votáčení. Podrobnosti jsou pro laickou veřejnost dost vodborný, a přiznám se, už si je vůbec nepamatuju, tak je nebudu ani popisovat. Cejtím, že bych se před znalce docela ztrapnil a vypadal jako totální ignorant, ne-li idiot, a to bysem velice nerad, páč si na vodborný pověsti nechám, i po létech strávenejch v penzi a tím pádem vodtrženej vod praxe, záležet. Ovšem, *lidizlatý*, kde bysem ale dneska našel v Česku fabriku, kde se eště točej křídlovky nebo prsténčáky. Když tak snad někde jedou nějaký béděčka, teda bezvřetenový dopřádací stroje nebo taky nič, páč veškerej textil sem chodí z daleký Říše středu, po čínsku Zhonghua Renmin Gongheguo – Čung-chua ren-min kung-che-kuo. Asi sem tenkrát se správnou vodpovědí zaváhal, páč mi komise nadělila známku chvalitebnou. Ale i tak dobrý, ne?

Když sem se vrátil s maturitním vízem domů, sundal voblek, kerej sem měl celej tejden na sobě, jenom košile sem vyměňoval, páč byly propocenyj durch und durch, projevila vo něj zájem babička. Vzala do ruky sako, s tajemným vejrazem šáhla do pravý postranní kapsy, zašmátrala prstama, chvíli se zarazila, ale nakonec ruku vítězoslavně vytáhla a v ní něco malýho zelenýho.

„Už sem si myslela, že tam není.“

Díval sem se na ni celkem nechápavě.

„Co tam v tý kapse mělo bejt?“, zeptal sem se, protože sem vo ničem nevěděl a strkal do ní jen krabičku cigaret. Sirky pak do levý. Aby to bylo vyvážený.

„Podívej, Viloušku, čtyrlístek přece. Dala sem ti ho tam pro štěstí. Abys u maturity uspěl. A víš jakej sem měla strach, když sis měnil voblek? Už sem myslela, že pujdeš k maturitě bez něj. Chvála Pánu Bohu, nešel jsi.“

Beru drobnůstku do ruky a vopravdu. Čtyrlístek jako vyšitej. Trochu zmuchlanej, ale celej. I se šťopkou.

„Kdes ho babi vzala?“, ptám se, jako bysem nevěděl, že čtyrlístky rostou na loukách mezi trávou a vostatníma kytkama. Najít je dá ale pořádnou fušku. Na plnou nůši trojlístků se splaší čtyrlístků jen pár.

„To víš, kdo hledá, ten najde.“

Podíval sem se na babičku s uznáním, kerýho je devatenáctiletej kluk, i když má za sebou zkoušku dospělosti, schopnej. Teda nic moc.

„No jo babi...“, řek sem poněkud neurčitě, „díků babi...“, dodal sem, aby řeč nestála. Na takovýhle amulety sem nebyl stavěnej. Jen na kominíky a černý kočky.

„Na, tu máš, vezmi si ho. Ať ti přináší štěstí celej život,“ natahuje ruku babička a v očích se jí zalesknou slzy. Chápu se čtyrlístku. Vopatrně, abych mu neublížil, dyť se právě stal relikvií a s relikvijema se musí zacházet s patřičnou úctou.

„Dám si ho do peněženky,“ povídám a ještě jednou děkuju.

Mládí nikdy nevocení péči rodičů nebo prarodičů, páč si myslí, že je přehnaná, že vono ji nepotřebuje, jelikož snědlo všechnu moudrost světa. Naštěstí se to generaci vod generace vopakuje, takže nikdo vo nic nepřijde.

Jo... Babi! Abys věděla..., ten čtyrlístek mám eště schovanej. Chudák je celej vysušenej a kdyby nebyl uzavřenej mezi dvouma celulojdovejma čteverečkama asi by se už dávno rozpad. Leží v tichu a šeru mýho vysloužilýho psacího stolu.

Když sem si ho chtěl při týhle příležitosti z nostalgie připomenout, samo, že sem ho nenašel. Objevil sem ho náhodou, až po několika dnech, kdy sem se statečně vrhnul do úklidu sklepa, založenej mezi všelijakejma dokumentama. Spolu se vstupenkou do kina, kerá má na sobě samý třináctky a eště pátek. Obě relikvije vracím tam, kam patří. Do ticha a šera mýho vysloužilýho psacího stolu.

